

College voor Toetsen en Examens

pagina 6: extra informatie over toegestane editie themakatern

GESCHIEDENIS VWO

VAKINFORMATIE STAATSEXAMEN 2022

Versie: 8 november 2021

De vakinformatie is vastgesteld door het College voor Toetsen en Examens (CvTE). Het CvTE is verantwoordelijk voor de afname van de staatsexamens voortgezet onderwijs en draagt zorg voor de kwaliteit en het niveau van de examens.

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is belast met de praktische uitvoering en organisatie van de staatsexamens. Met vragen over deze vakinformatie kun je contact opnemen met de afdeling Examendiensten van DUO: (050) 599 89 33 of staatsexamens@duo.nl.

Inhoud

1	Algemene opmerkingen	4
2	Examenprogramma	4
3	Centraal examen	4
4	College-examen	5
4.1	Mondeling examen	5
5	Berekening eindcijfer	7
	Bijlage 1 Beschrijving examenstof	7

1 Algemene opmerkingen

- Een staatsexamen bestaat voor de meeste vakken uit een centraal examen (identiek aan dat van de reguliere scholen) en een college-examen.
- Het staatsexamen geschiedenis vwo bestaat uit een centraal examen (paragraaf 3) en een college-examen. Het college-examen is een mondeling¹ examen (paragraaf 4.1).
- Je kunt je voor alle onderdelen van het examenprogramma voorbereiden met behulp van een lesmethode.
- Oefenmateriaal voor het examen staat op de site van DUO onder 'Oefenen voor het staatsexamen vo' en ook op examenblad.nl.
- In het document 'Toegestane hulpmiddelen' (op de site van DUO) staat vermeld welke hulpmiddelen je zelf naar het examen moet meenemen.

2 Examenprogramma

Het examenprogramma is verdeeld in domeinen en subdomeinen. De beschrijving van de (sub)domeinen staat in [Bijlage 1](#).

In onderstaande tabel geven de kruisjes (x) aan in welk examenonderdeel de vaardigheden en kennis getoetst worden.

geschiedenis vwo		centraal examen	mondeling examen
<i>domeinen</i>			
A. historisch besef		x	x
B. oriëntatiekennis (inclusief de vier historische contexten)		x	x*
C. thema's	Steden en burgers in de Lage Landen (1050-1700)		x
	Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden (1515-1648)		x
	China (1842-2001)		x
	Duitsland in Europa (1918-1991)		x
	Geloof en Verstand		x
D. Geschiedenis van de rechtsstaat en van de parlementaire democratie			x

* alleen de oriëntatiekennis die betrekking heeft op de thema's

3 Centraal examen

Het centraal examen toetst de vaardigheid van het historisch denken en redeneren (historisch besef) in samenhang met de stof die hoort bij de [oriëntatiekennis](#) en de daarmee samenhangende historische contexten (zie [2 Examenprogramma](#) en [Bijlage 1](#)).

¹ zie *Filmpjes mondeling staatsexamen* op de site van DUO onder staatsexamen vo, In het kort, College-examen

De vier historische contexten zijn:

- Steden en burgers in de Lage Landen 1050-1700
- Verlichting 1650-1900
- China 1842-2001
- Duitsland in Europa 1918-1991

In de syllabus voor geschiedenis vwo op de examenblad.nl staat uitgebreide informatie over de historische contexten (hoofdstuk 4, domein B). Elke historische context bestaat uit een aantal beschrijvende teksten waarin antwoord gegeven wordt op een aantal leidende vragen. Bij elke vraag wordt aangegeven welke kenmerkende aspecten eraan gekoppeld zijn. Ook geeft elke leidende vraag aan vanuit welke invalshoek de geschreven tekst en de daarbij genoemde voorbeelden gekend moeten worden. Een voorbeeld van zo'n leidende vraag bij de historische context over de Verlichting 1650-1900 is: *Welke ideeën ontstonden tijdens de Verlichting over een meer rechtvaardige samenleving (1650-1789)?*

Daarnaast moet je voor het centraal examen kennis hebben van alle kenmerkende aspecten van de tien tijdvakken en deze met een voorbeeld kunnen verduidelijken (domein B: oriëntatiekennis). Ook moet je met behulp van verschillende kenmerkende aspecten uit tijdvak 1 tot en met 10 ontwikkelingen op langere termijn kunnen beschrijven en vergelijken. Tevens moet je deze kenmerkende aspecten kunnen herkennen in voorbeelden of bronnen die tijdens het examen aan je worden voorgelegd.

opdracht	schriftelijk beantwoorden van vragen
tijdsduur	180 minuten
cijfer	A

4 College-examen

4.1 Mondeling examen

Het mondeling examen toetst de vaardigheid van het historisch denken en redeneren (historisch besef) in samenhang met de stof die hoort bij:

- een vijftal thema's (domein C),
- de bij de thema's horende oriëntatiekennis (domein B en deel van domein A) en
- een onderwerp (domein D).

Vijf thema's

Het gaat om:

- Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden 1515-1648
- Steden en burgers in de Lage Landen 1050-1700
- China 1842-2001
- Duitsland in Europa 1918-1991
- Geloof en Verstand

Het eerste thema: Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden 1515-1648 is gelijk aan de historische context die tot en met 2021 deel uitmaakt(e) van het Centraal Examen. *Een beschrijving van deze historische context is te vinden in de syllabus voor geschiedenis op www.examenblad.nl. Kies: Syllabus 2021 geschiedenis, vwo, 4.1*

Het tweede, derde en vierde thema zijn gelijk aan de stof van de drie gelijknamige historische contexten van het centraal examen van 2022.

Voor het thema Geloof en Verstand hebben Noordhoff Uitgevers een katern uitgegeven. Dit themakatern is te bestellen onder de volgende titel: Geschiedeniswerkplaats 2e ed. vwo 4-6 (ISBN-9789001836597), of **3e ed. vwo 4-6 (ISBN/EAN 9789001903596)**.

De tekst van dit themakatern dient in zijn geheel bestudeerd te worden.

Oriëntatiekennis horende bij de thema's

Je moet kennis hebben van de kenmerkende aspecten die aan het thema gekoppeld zijn en die met een voorbeeld uit het thema kunnen verduidelijken. Ook moet je met behulp van verschillende kenmerkende aspecten ontwikkelingen op langere termijn binnen het thema kunnen beschrijven en vergelijken. Tevens moet je deze, aan het thema gekoppelde, kenmerkende aspecten kunnen herkennen in voorbeelden of bronnen die tijdens het examen aan je worden voorgelegd.

Onderwerp

Het onderwerp is: Geschiedenis van de rechtsstaat en van de parlementaire democratie (zie [Bijlage 1](#)).

Het mondeling examen begint met een casus die je hebt gekregen in het voorbereidingslokaal. Een casus bestaat uit een of meerdere stukjes tekst en/of afbeeldingen met een aantal vragen. Die zullen in het gesprek bij het mondeling ter sprake komen. Je mag aantekeningen op de casus maken en deze gebruiken bij het examen.

Het examen verloopt als volgt:

- Eerst krijg je vragen over de twee thema's die in de casus zijn verwerkt.
- Vervolgens mag je zelf aangeven over welk derde thema je bevroegd wilt worden.
- Daarna kiest de examiner het vierde thema.
- Tot slot worden vragen gesteld over de Geschiedenis van de rechtsstaat en de parlementaire democratie.

Het thema Geloof en Verstand wordt in ieder geval geëxamineerd.

Zorg ervoor dat je de bij de thema's horende oriëntatiekennis paraat hebt.

	voor aanvang van het mondeling examen	mondeling examen				
opdracht	bestuderen van de casus en beantwoorden van de vragen	beantwoorden van vragen over:				
		de casus en een eerste thema	de casus en een tweede thema	een zelf gekozen thema (uit de overige drie)	een door de examiner gekozen thema (uit de overige twee)	de Geschiedenis van de rechtsstaat en parlementaire democratie
tijdsduur	20 minuten	ca. 8 minuten	ca. 8 minuten	ca. 8 minuten	ca. 8 minuten	ca. 8 minuten
		totaal 40 minuten				
deelcijfer		a	b	c	d	e

5 Berekening eindcijfer

examenonderdeel	weging	cijfer per onderdeel (afgerond op één decimaal)	eindcijfer (afgerond op een geheel getal)
centraal examen	1	A	(A+B) gedeeld door 2
mondeling examen		B	
- deeltijfer a	0,2		
- deeltijfer b	0,2		
- deeltijfer c	0,2		
- deeltijfer d	0,2		
- deeltijfer e	0,2		

Bijlage 1 Beschrijving examenstof

Domein A: Historisch besef

1. Je kunt:
 - gebeurtenissen uit zijn eigen leven alsmede verschijnselen, gebeurtenissen en personen uit de geschiedenis met behulp van een tijdbalk of een andere vorm van chronologische schematisering ordenen en daarbij de volgende aanduidingen van tijd en tijdsindeling gebruiken: jaren, eeuwen, tijdvakken, perioden en jaartellingen;
 - met gebruik van voorbeelden uit de perioden- en tijdvakkenindeling van 2, de westers-christelijke jaartelling en een ander voorbeeld van een jaartelling of periodisering/ /meerdere andere voorbeelden van jaartellingen of periodiseringen uitleggen dat chronologische indelingen interpretatief van aard zijn en (mede) afhangen van de standplaats die men inneemt en/of de vraag die men wil beantwoorden.
2. Je kunt de volgende tijdvakken met bijbehorende tijdsgrenzen in chronologische volgorde noemen en als referentiekader gebruiken:
 - tijdvak 1: van jagers en boeren (- 3000 voor Christus) / Prehistorie;
 - tijdvak 2: tijd van Grieken en Romeinen (3000 voor Christus-500 na Christus) / Oudheid;
 - tijdvak 3: tijd van monniken en ridders (500-1000) / vroege Middeleeuwen;
 - tijdvak 4: tijd van steden en staten (1000-1500) / hoge en late Middeleeuwen;
 - tijdvak 5: tijd van ontdekkers en hervormers (1500-1600) / Renaissancetijd / 16^e eeuw;
 - tijdvak 6: tijd van regenten en vorsten (1600-1700) / Gouden Eeuw / 17^e eeuw;
 - tijdvak 7: tijd van pruiken en revoluties (1700-1800) / eeuw van de Verlichting/ 18^e eeuw;
 - tijdvak 8: tijd van burgers en stoommachines (1800-1900) / industrialisatietijd / 19^e eeuw;
 - tijdvak 9: tijd van de wereldoorlogen (1900-1950) / eerste helft 20^e eeuw;
 - tijdvak 10: tijd van televisie en computer (vanaf 1950) / tweede helft 20^e eeuw.
3. Je kunt:
 - de tijdvakken van 2. plaatsen in de periodes Prehistorie, Oudheid, Middeleeuwen, Vroegmoderne Tijd en Moderne Tijd;
 - uitleggen dat de indeling in perioden en tijdvakken een westers perspectief op de geschiedenis vertegenwoordigt en wat de beperkingen en bezwaren daarvan kunnen zijn.
4. Je kunt:
 - in historische processen de samenhang tussen veranderingen en continuïteit beschrijven;
 - de betekenis van historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen voor het heden aangeven;
 - verschillende soorten historische verandering onderscheiden;
 - door het onderscheiden van continuïteiten van langere en kortere duur onderkennen hoe elementen afkomstig uit verschillende tijdvakken zich gelijktijdig in één tijdvak kunnen manifesteren (de gelijktijdigheid van het ongelijktijdige).
5. Je kunt:
 - een vraag en een daarop aansluitende hypothese formuleren;
 - voor een vraag bruikbaar bronnenmateriaal verwerven en gegevens eruit selecteren.

6. Je kunt:
- in het kader van een historische vraagstelling verklaringen geven voor historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen;
 - onderscheid maken tussen verschillende soorten oorzaken en gevolgen.
7. Je kunt bij het geven van oordelen over het verleden rekening houden met:
- het onderscheid tussen feiten en meningen;
 - tijd- en plaatsgebondenheid van interpretaties en oordelen afkomstig van personen uit het verleden en afkomstig van hedendaagse personen, onder wie hij zelf;
 - de rol van waardepatronen in heden en verleden;
 - het ondersteunen van uitspraken met behulp van argumenten.

Domein B: Oriëntatiekennis

8. Je kunt voor elk van de tien tijdvakken die genoemd zijn in 2:
- de kenmerkende aspecten voor ieder tijdvak noemen;
 - bij elk kenmerkend aspect van een tijdvak een passend voorbeeld geven van een gebeurtenis, ontwikkeling, verschijnsel of handeling dan wel gedachtegang van een persoon en dit voorbeeld gebruiken om het betreffende aspect te verduidelijken;
 - uitleggen hoe kennis van het betreffende tijdvak de oriëntatie op de hedendaagse werkelijkheid beïnvloedt;
 - uitleggen dat de betekenis die aan tijdvakken wordt toegekend mede afhangt van de tijd, plaats en omstandigheden waarin mensen zich met het verleden bezighouden.

Voor tijdvak 1 gelden de volgende kenmerkende aspecten:

- de levenswijze van jagers-verzamelaars;
- het ontstaan van landbouw en landbouwsamenlevingen;
- het ontstaan van de eerste stedelijke gemeenschappen.

Voor tijdvak 2 gelden de volgende kenmerkende aspecten:

- de ontwikkeling van wetenschappelijk denken en het denken over burgerschap en politiek in de Griekse stadstaat;
- de klassieke vormtaal van de Grieks-Romeinse cultuur;
- de groei van het Romeinse imperium waardoor de Grieks-Romeinse cultuur zich in Europa verspreidde;
- de confrontatie tussen de Grieks-Romeinse cultuur en de Germaanse cultuur van Noordwest-Europa;
- de ontwikkeling van het jodendom en het christendom als de eerste monotheïstische godsdiensten.

Voor tijdvak 3 gelden de volgende kenmerkende aspecten:

- de verspreiding van het christendom in geheel Europa;
- het ontstaan en de verspreiding van de islam;
- de vrijwel volledige vervanging in West-Europa van de agrarisch-urbane cultuur door een zelfvoorzienende agrarische cultuur, georganiseerd via hofstelsel en horigheid;
- het ontstaan van feodale verhoudingen in het bestuur.

Voor tijdvak 4 gelden de volgende kenmerkende aspecten:

- de opkomst van handel en ambacht die de basis legde voor het herleven van een agrarisch-urbane samenleving;
- de opkomst van de stedelijke burgerij en de toenemende zelfstandigheid van steden;
- het conflict in de christelijke wereld over de vraag of de wereldlijke dan wel de geestelijke macht het primaat behoorde te hebben;

- de expansie van de christelijke wereld naar buiten toe, onder andere in de vorm van de kruistochten;
- het begin van staatsvorming en centralisatie.

Voor tijdvak 5 gelden de volgende kenmerkende aspecten:

- het begin van de Europese overzeese expansie;
- het veranderende mens- en wereldbeeld van de renaissance en het begin van een nieuwe wetenschappelijke belangstelling;
- de hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de klassieke Oudheid;
- de protestantse reformatie die splitsing van de christelijke kerk in West-Europa tot gevolg had;
- het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat.

Voor tijdvak 6 gelden de volgende kenmerkende aspecten:

- het streven van vorsten naar absolute macht;
- de bijzondere plaats in staatkundig opzicht en de bloei in economisch en cultureel opzicht van de Nederlandse Republiek;
- wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie;
- de wetenschappelijke revolutie.

Voor tijdvak 7 gelden de volgende kenmerkende aspecten:

- rationeel optimisme en 'verlicht denken' dat werd toegepast op alle terreinen van de samenleving: godsdienst, politiek, economie en sociale verhoudingen;
- voortbestaan van het ancien régime met pogingen om het vorstelijk bestuur op eigentijdse verlichte wijze vorm te geven (verlicht absolutisme);
- uitbouw van de Europese overheersing, met name in de vorm van plantagekoloniën en de daarmee verbonden trans-Atlantische slavenhandel, en de opkomst van het abolitionisme;
- de democratische revoluties in westerse landen met als gevolg discussies over grondwetten, grondrechten en staatsburgerschap.

Voor tijdvak 8 gelden de volgende kenmerkende aspecten:

- de industriële revolutie die in de westerse wereld de basis legde voor een industriële samenleving;
- discussies over de 'sociale kwestie';
- de moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie;
- de opkomst van emancipatiebewegingen;
- voortschrijdende democratisering, met deelname van steeds meer mannen en vrouwen aan het politieke proces;
- de opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen: liberalisme, nationalisme, socialisme, confessionalisme en feminisme.

Voor tijdvak 9 gelden de volgende kenmerkende aspecten:

- de rol van moderne propaganda- en communicatiemiddelen en vormen van massaorganisatie;
- het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme en fascisme/nationaalsocialisme;
- de crisis van het wereldkapitalisme;
- het voeren van twee wereldoorlogen;
- racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op de joden;
- de Duitse bezetting van Nederland;

- verwoestingen op niet eerder vertoonde schaal door massavernietigingswapens en de betrokkenheid van de burgerbevolking bij oorlogvoering;
- vormen van verzet tegen het West-Europese imperialisme.

Voor tijdvak 10 gelden de volgende kenmerkende aspecten:

- de verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog;
- de dekolonisatie die een eind maakte aan de westerse hegemonie in de wereld;
- de eenwording van Europa;
- de toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen;
- de ontwikkeling van pluriforme en multiculturele samenlevingen.

Een beschrijving van de historische contexten die gevraagd worden bij domein B is te vinden in de syllabus voor geschiedenis op www.examenblad.nl

Kies: 2022, vwo, geschiedenis, syllabus

4.2 Historische context: Steden en burgers in de Lage Landen 1050-1700

4.3 Historische context: Verlichting 1650-1900

4.4 Historische context: China 1842-2001

4.5 Historische context: Duitsland in Europa 1918-1991

Domein C: Thema's

9. Je kunt:

- aan de hand van vijf nader omschreven concrete thema's met gebruikmaking van de eindtermen uit domein A een beargumenteerd antwoord geven op inhoudelijke vragen over de betreffende thema's;
- op grond van situaties in de verschillende tijdvakken ontwikkelingen op langere termijn beschrijven.

Domein D: Geschiedenis van de rechtsstaat en van de parlementaire democratie

10. Je kunt:

- verband leggen tussen het ontstaan van vrijheidsrechten en politieke rechten in bepaalde historische tijdvakken en kenmerkende aspecten van die tijdvakken;
- belangrijke denkers noemen en hun opvattingen over de relatie tussen staat en onderdanen;
- uitleggen onder invloed van welke factoren de rechtsstaat zich in Nederland heeft ontwikkeld en welke actoren erbij betrokken waren;
- uitleggen onder invloed van welke factoren de parlementaire democratie zich in Nederland heeft ontwikkeld sinds 1795;
- de ontstaansgeschiedenis van de belangrijkste politieke stromingen en partijen weergeven sinds 1848.

Een uitgebreide beschrijving van de examenstof is te vinden op:

examenblad.nl, 2022, geschiedenis, vwo, syllabus

